

Ганна ЧМІЛЬ,
заступник Міністра культури
і мистецтв України.

чи залишиться

Україна

кінодержавою?

ЧИМ ЗАПОВНИМО? ЕКРАННИЙ ПРОСТІР

КОРОТКОМЕТРАЖНИЙ ФІЛЬМ -
УЧОРА І СЬОГОДНІ

Ще якихось п'ять-сім років тому Україна була одним із найбільших у світі виробників документального і наукового кіно, продукуючи щорічно понад 400 назв короткометражних фільмів. Зрозуміло, це - разом із навчальними та рекламними стрічками; але принаймні 100 творів належало до унікальних документального і науково-популярного жанрів, що не мають аналогів у Західній Європі, Японії або Америці. Від звичайної кіно- і телепродукції їх відрізняли такі риси, як художнє осмислення факту, соціально-історичне і філософське трактування подій, експеримент на вістрі новітніх наукових ідей, що відбувався просто на екрані.

Утворилися напрямки, навіть школи короткометражного фільму: одна на "Київнаукфільмі", інша - на "Укркінохроніці". Вони виховали своїх спеціалізованих сценаристів, режисерів, операторів; працювали досвідчені й вимогливі творчі об'єднання та художні ради, для яких випустити на екрани непрофесійну кінопродукцію було найбільшою ганьбою.

Цей своєрідний кодекс гідності був вищим за ідеологічні й меркантильні міркування, і співіснував з ними лише у процесі постійної творчої боротьби, з якої виходили переможцями лауреати і призери вітчизняних та міжнародних кінофорумів 60-80-х років.

Ця незвичайна фільмопродукція у порівняно стислий термін завоювала як елітарну, так і масову кіноаудиторію, знайшовши надійні шляхи поширення. У кожному великому місті України діяв спеціалізований кінотеатр або принаймні був окремий зал документального і науково-популярного, а також анімаційного фільму. Хоча на короткометражних стрічках і не заробляли, але така спеціалізація створювала високий глядацький імідж кінотеатру як культурного закладу. Регулярно відбувалися телевізійні презентації творів "Київнаукфільму" та "Укркінохроніки", і це були не тільки кінопокази, а й справжні творчі дискусії на телеекрані, нічим не слабші від нинішніх так званих "інтелектуальних" телешоу.

Не слід забувати й те, що до останнього часу Національна кіностудія імені Олександра Довженка надавала творчий дебют в ігровій кінематографії молодим режисерам, випускаючи щороку три-чотири короткометражні фільми-дебюти, з яких починали свій шлях у мистецтві нинішні гранди вітчизняного художнього кіно.

Сьогодні наша держава перестає бути могутнім продюсером для всіх жанрів кінематографа. Разом з ідеологічними вимогами, на жаль, зникло фінансування кінематографії у межах, які б забезпечували її виживання. Але назвати цей процес історично об'єктивним було б відвертою, свідомою дезінформацією. Відсутність державного запиту на молоде мистецтво, що сформувалося протягом останніх 20-30 років, є трагічною помилкою, яка вже позначається на розвиткові культурного процесу. Адже творами, що продукуються сьогодні нашими студіями, якими б талановитими вони не були, неможливо заповнити екранний і телевізійний простір, задовольнити потреби кіноглядача.

Та питання кількості, так зване "малокартиння" - це тільки частина проблеми. Під гаслом запровадження "ринкових стосунків" національний інформаційний простір на очах перетворюється на арену боротьби за рекламодавців. При цьому мистецтву кіно відводиться допоміжна роль - заповнювача екранного часу. За таких обставин конкурентноздатними завжди були й будуть найдешевші, неартісні у художньому розумінні твори, переважно зарубіжного виробництва. Це поглиблює кризу національного кінематографа, особливо згубно позначаючись на долі короткометражного фільму.

Як наслідок, творчі й виробничі можливості Національної кінематеки України, "Укркінохроніки" та "Укр-анімафільму" використовуються лише частково. Відбувається катастрофічний відплив досвічених фахівців усіх без винятку кінематографічних професій; при цьому талановита молодь змушена роками чекати можливості творчого самоствердження. Обсяг продукції

однієї тільки "Укркінохроніки" скоротився за останні роки у п'ять разів, хоча наш короткометражний фільм не втрачає міжнародного визнання, про що свідчать нагороди найпрестижніших кінофорумів - скажімо, на сьомому Марсельському фестивалі документального кіно.

На жаль, для стосунків кіно і телебачення сьогодні характерна відсутність нормальної співпраці. Вони обмежуються тим, що телебачення поглинає певну частину кадрів кіностудій та практично безкоштовно показує їхню кінопродукцію. Цей процес аж ніяк не адекватний кращому світовому досвіду великих кінематографічних держав, до яких, між іншим, належить Україна. Адже, використовуючи фільм, телебачення країн, які дбають про власну екранну культуру, відраховує значні суми на кіновиробництво. До цих сум додається й частина прибутку від демонстрування зарубіжних фільмів та продажу відеокасет. Отже, національне телебачення не існує без вітчизняного кінематографа. Час і нам зрозуміти, що екранне мистецтво неможливе без материнської частини, кінематографії, і створити умови для його виживання.

Для цього є всі необхідні підстави. Про можливості нашого кіновиробництва свідчать понад 2000 документальних, науково-популярних та анімаційних фільмів, створених за два десятиліття стабільної праці, з 1970 по 1990 роки.

Про гнучкість короткометражного кінематографа свідчить лише один факт: Національна кінематика, започаткувавши цикли "Невідома Україна", "Золоте намисто" та інші, зняла протягом 1992-1993 років 150 коротких науково-просвітницьких фільмів. Щось втрачаємо, інше - набуваємо...

Весь цей набуток є безцінним мистецьким свідченням нашого часу й чекає на раціональне використання. Значна частина цього скарбу практично належить до діючого фільмофонду України. На щастя, колекція українських документальних фільмів зберігається у Державному архіві кінофотодокументів, з яким ми підтримуємо постійні ділові контакти. Впорядкований фільмофонд наших аніматорів, він нараховує понад 300 творів. Значно складніша доля творчого набутку наукового кіно - до 1991 року переважна більшість фільмів студії "Київнаукфільм" була вивезена до Росфільмфонду, що у Білих Стовпах під Москвою. Повернути ці безцінні твори в Україну - одне із завдань Національного центру Олександра Довженка, який нарешті заіснував як заклад, що опікуватиметься спадщиною нашого кінематографа.

Документальне, науково-популярне, анімаційне кіно було і є, кожне по-своєму, унікальним інструментом дослідження всіх аспектів людського життя. Час доводить: попри випробування й негаразди, воно житиме!

згадаймо

ПАМ'ЯТАЄТЕ? КЛАВІАКОРДИ...

ДО СТОРІЧЧЯ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

"У мене болить Іспанія", - ця фраза Мігеля де Унамуно, філософа, новеліста і поета з часів "покоління 1898 року" в країні Дон Кіхота стала крилатою. З перших своїх кроків в літературі Євген Маланюк, звертаючись до "Єдиної", до України, виголосить: "Тобі, Єдиная, - вся кров моя і муки". Це рядки з раннього вірша "Друга Руїна", що друкувався в Пйотрівському (Польща) таборовому літературному журналі "На хвилях життя". Так, це правда, у Маланюка "боліла Україна".

Театр в житті та творчості Євгена Маланюка (1897, Єлисаветград - 1968, Нью-Йорк) посідає чи не одне з чільних місць. У Маланюка було мистецьке бачення життя - життя як театру. Молодий поет часто одягав маску трагічного П'єро:

*Рокотало в антрактах із зали,
Ми сиділи в кутку куліс.*

*Пам'ятаєте? Клавіакорди
Мелодійний вели менует...
Засвітився Ваш профіль гордий
І в П'єро запалав поет.*

Частенько і сам виступав як актор на концертній сцені, читаючи з кону власні вірші та твори сучасників.